

7. SAMMANDRAG

7.1. Partier som centrala aktörer i den representativa demokratin

Demokrati 2007-kommittén har betraktat förändringar som har skett i partierna och omvärlden och på basis av dem lagt fram förslag om utvecklandet av partiernas verksamhet.

På den representativa demokratis arenor har partierna bevarat bra sin verksamhetsförmåga och speciellt parlamentets verksamhetsbetingelser har stärkts. Ett större problem finns i partiernas kontaktyta till medborgarsamhället. De finländska partierna som har uppstått på folkrörelsegrund är fortfarande organisatoriskt starka i internationell jämförelse men förnyandet av dem har blivit långsammare och verksamhetens aktivitet har minskat. Också partiernas ekonomiska resurser har försvagats. Att politiken har blivit ett professionellt ämne, personifierat sig och blivit mer kommunikativ har minskat partiorganisationernas roll i det politiska beslutsfattandet, den offentliga debatten och den medborgerliga uppfostran.

Kommittén framhäver att partiorganisationernas arbete behövs till förmedlare mellan medborgarsamhället och det politiska beslutsfattandet. Utöver val är partiernas uppgifter i den representativa demokratin programarbetet som disponerar den samhällliga utvecklingen och upprätthållandet av den politiska debatten, rekryteringen av kandidater, utbildningen av förtroendepersoner samt uppfostran av nya politiska aktörer. Eftersom det är högst 5–10 % av medborgarna som deltar i partiernas verksamhet, måste partierna kunna utveckla även direkta kontakter till medborgare och medborgarorganisationer.

Partier skall uppmuntras till att förnya sig. Även den offentliga partifinansieringen kan riktas till arbetsformer som utvecklar partiernas verksamhetskultur. Partierna skall erbjuda ställningar för ett påverkande deltagande och utveckla sin interna debattkultur. Behovet av en konsulterande interaktion med medborgarna kommer att framhävas i partiernas serviceuppgifter. Resurser skall flyttas från organisationsrutiner och valmaskineriet till en verksamhet som mångsidigt stöder medborgarnas politiska deltagande.

En av partiernas grunduppgifter är att utforma samhällets utvecklingsbehov och medborgarnas idéer till ett genomförbart politiskt program och vid valet inhämta ett bemyndigande av medborgarna för verkställigheten av det. Med dessa alternativ måste partierna skilja sig från varandra och göra politiken intressant. Partiernas förutsättningar för detta har försvagats bl.a. på grund av internationaliseringen och de snabba och oförutsedda förändringarna som följer därav.

I flera västerländska demokratier främjas den samhällliga debatten som tas på allvar av hjärnstormar (think tank) som har uppkommit till närheten av partierna. I dessa hjärnstormar förenas den tillämpande forskningen och den lärande organisationen. Också i Finland behövs det mellan det politiska beslutsfattandet, den vetenskapliga forskningen och medborgarsamhället enheter som snabbt och flexibelt kan skaffa och filtrera kunskap som behövs i det samhällliga beslutsfattandet. Kommittén föreslår att som en del av den offentliga partifinansieringen ges anslag för utnyttjandet av den samhällliga forskningen, utbildningen och publikationsverksamheten samt inhemska och internationella kontakter.

7.2. Frågor om val

Valaktiviteten

Vid sidan av partiernas valarbete kan valdeltagandet påverkas av myndigheternas valinformation samt på längre sikt med medborgerlig uppfostran som förbättrar valkulturen.

När det gäller valinformation betonar kommittén information om röstningsställena, allmänna aktiveringskampanjer och riktade kampanjer för förstagångsväljare, invandrare och utlandsfinländare samt på områden med ett lågt valdeltagande. Vid sidan av justitieministeriets riksomfattande valinformation behövs det en aktivare insats av kommunerna. Kommittén föreslår att justitieministeriet reder ut möjligheter att samla en enhetlig databas av partiernas och kandidaternas valprogram. Databasen med mångsidiga sökfunktioner bör vara tillgänglig på internet, t.ex. på ministeriets valsidor.

Grunden till valkulturen skapas med medborgerlig uppfostran som ges i skolorna och hemmen. Kommittén stöder projekten som berör detta i politikprogrammet för medborgarinflytande. Kommittén föreslår också att grundlagen skall ha ett moraliskt vädjande ställningstagande om att röstningen är en medborgerlig plikt.

För uppföljningen av medborgarnas politiska deltagande föreslår kommittén att det i fortsättningen görs en undersökning om valdeltagandet vid alla riksdagsval.

Funktionaliteten av valsystemet

Kommittén anser att *mellanrummen mellan och tidpunkterna för valen* är tillämpliga och att det inte finns behov av att uträtta olika val samtidigt. Det skall fortfarande strävas efter att Europaparlamentsvalet flyttas från juni till maj.

Valsystemets rättvishet och klarhet. I överensstämmelse med sitt uppdrag har kommittén betraktat olika val ur valdeltagande- och väljar/ledamotperspektiv. Samtidigt har den regionala representativiteten och proportionaliteten mellan partierna samt sammanpassningen av dem dykt upp. Efter att ha behandlat olika lösningsmodeller konstaterar kommittén behovet av en fortsatt beredning och diskussion samt anser det viktigt att alla synpunkter beaktas där.

Specialfrågor om Europaparlamentsvalet. Kommittén har behandlat en indelning av landet i valkretsar och anser en fortsatt beredning vara nödvändig. En indelning förespråkas också av kandidaternas och ledamöternas kontakter till väljarna, tryggheten av representativiteten av landets olika delar samt behovet av att inskränka kostnader för kampanjen. Proportionaliteten mellan partierna kan genomföras med ett riksomfattande jämkningssystem. Speciellt vid Europaparlamentsvalet har kampanjekostnader stigit, men problemet är svårt att lösa. Begränsningar kan sättas men de kan kringgå. Öppenheten av valfinansieringen skall i alla fall ökas vid alla val.

Samtidigt inrättande av val. Kommittén stöder huvudregeln om att varje val och folkomröstning förrättas separat. Undantag kan vara val med en logisk förbindelse, t.ex. region- eller landskapsval vid sidan av kommunalvalet. En annan grund är att flera val infaller på samma

år. Eftersom sammanslagningen av val alltid är exceptionell, skall det varje gång stiftas en lag om sammanslagningen.

Tekniska arrangemangen vid val

I fråga om *röstningsställen* behövs en förbättring speciellt vid förhandsröstning där det finns skäl att öka ställen som röstarna lätt kan komma till. Det är också viktigt att göra röstningsställen permanenta och öka information om dem.

Kommittén ställer sig i princip positiv till utvecklandet av *distansröstning* eftersom röstningen blir lättare och aktiviteten ökar och ger kostnadsbesparingar. Tillsvidare anser kommittén ändå inte att distansröstningen kan införas eftersom valhemligheten och valfriheten inte kan tryggas på samma sätt som nu. Nu för tiden är det relativt enkelt att rösta inom landet på röstningsställena. Utlandsfinländarnas möjligheter att rösta skall förbättras och för deras del skall det redas ut möjligheten till distansröstning.

Kommittén ställer sig positiv till *elektronisk röstning* och stöder justitieministeriets planer om att införa den under de närmaste åren. Vid den elektroniska röstningen gäller samma krav om valhemligheten och valfriheten som vid distansröstningen. Därför finns det anledning att prova den i första fasen på röstningsställena.

7.3. Förbättrande av de kommunala förtroendepersonernas verksamhetsbetingelser

Fullmäktiges och fullmäktigegruppernas roll

Kommittén konstaterar att trots lagstiftningsreformer som syftar till att stärka demokratin fungerar praktiken i demokratin inte alltid i kommuner på det sätt som var meningen. Mest problem finns i verkställandet av fullmäktiges ledande roll och problemen uppstår mera av den politiska kulturen än lagstiftningen. Fullmäktiges makt har i praktiken övergått till ledande politiker och tjänsteinnehavare. Fullmäktiges verksamhetsätt och förutsättningar för arbete skall utvecklas så att fullmäktiges strategiska ledning verkställs. Kommittén anser att viktiga praktiska reformer är att fullmäktiges rätt till intervention och granskningsnämndens utvärderingsuppgift utvecklas. Ordföranden för fullmäktige skall ha en rätt att ta upp till fullmäktigebehandling även saker som är delegerade om det är uppenbart att de väsentligt gäller verkställandet av fullmäktiges beslut eller den strategiska linjen som fullmäktige har definierat.

Kommittén anser att fullmäktiges arbete är en mera omfattande politisk process än deltagande i möten och fullmäktige grupper är centrala aktörer i den. De praktiska förutsättningarna för denna verksamhet kan förbättras med offentlig finansiering. Stödet skall riktas så att det stärker fullmäktiges ställning och främjar t.ex. utbildningen, informationen och den medborgerliga debatten.

Antalet förtroendepersoner och verksamhetsbetingelser

Kommittén anser det vara viktigt att det kommunala nätverket av förtroendepersoner bevaras minst i lika stor omfattning som nu. Demokratin skall inte skäras ned utifrån spar- eller effektivitetsprinciper. Förnyelsen och tryggandet av kontinuiteten av beslutsfattandet förutsätter att

även nya personer utbildas till uppgifterna. Samtidigt garanteras en omfattande och representativ kontaktyta till medborgarna.

Eftersom medborgarna i praktiken speciellt på grund av arbetslivet har hinder för att ta emot kommunala förtroendeuppgifter föreslår kommittén att rätten att få ledighet från arbete för skötseln av offentliga förtroendeuppgifter garanteras genom lag på samma sätt som i de övriga nordiska länderna.

Det politiska ansvaret i kommunens ledningssystem

Kommittén anser det viktigt att förtroendepersonerna som har valts genom val har verkliga förutsättningar att påverka inom kommunens ledningssystem, speciellt under beredningsfasen av ärendena. Åtminstone i de större kommunerna förutsätter detta ordnandet av den politiska ledningen som är huvudsyssla men bygger på förtroendepersoner. Kommittén anser att ett naturligt sätt att gå vidare i de finska förhållandena är att ställningen av ordföranden för kommunstyrelsen utvecklas till en borgmästare som fullmäktige har valt.

7.4. Den representativa demokratin och medborgarnas direkta deltagande

Vid sidan av utvecklandet av den representativa demokratin anser kommittén det viktigt att debatten och utredningsarbetet om medborgarnas direkta deltagande- och påverkningsmöjligheter fortsätts. Dessa frågor skall inte behandlas som separata utan en del av den övriga demokratipolitiken. Viktiga frågor som skall redas ut är bl.a. medborgarnas förväntningar och behov av möjligheter till direkt påverkan, de positiva och negativa verkningarna av folkomröstningar enligt erfarenheter i olika länder samt anpassandet av folkinitiativet till den representativa demokratin. Kommittén framhäver att vid sidan av folkomröstningen och folkinitiativet skall även andra former av det direkta deltagandet undersökas. Dessa är t.ex. närdemokrati, användardemokrati och konsultering av medborgarna i samband med den representativa demokratin.